

วิธีการทำเป็นการริตในภาษาญ้อกร

วิธีการทำเป็นการริตในภาษาญ้อกรถ้าพิจารณาตามความหมายของประโยคโดยพิจารณาว่าใครเป็นผู้กระทำ เหตุการณ์แรกซึ่งจะทำให้เกิด เหตุการณ์ที่สองต่อไปแล้ว จะเห็นว่า ถ้าประธานของประโยค เป็นผู้กระทำ เหตุการณ์แรกอัน เป็น เหตุการณ์สาเหตุเองแล้ว จะใช้การเติมหน้าศัพท์ แต่ถ้าประธานไม่ใช่ผู้กระทำ เหตุการณ์สาเหตุด้วยตัวเอง แต่เป็นผู้ใช้ให้คนอื่นทำ เหตุการณ์สาเหตุแทน จะใช้การเติมกริยาแสดงการริต pǎa? "ทำ" หรือ ?úor "ให้" ในการที่จะเลือกใช้กริยาแสดงการริตตัวใดนั้น เราจะต้องพิจารณากริยาในอนุประโยคที่เราต้องการจะทำให้มีความหมายเป็นการริตเป็นหลัก กล่าวคือ ถ้ากริยาในอนุประโยค เป็นกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลง เราต้องใช้กริยาแสดงการริต pǎa? และประธานของ pǎa? จะมีการกผู้ก่อการกระทำหรือการกเครื่องก่อการกระทำ ถ้ากริยาในอนุประโยค เป็นกริยาแสดงอาการหรือกริยาแสดงอาการและการเปลี่ยนแปลง เราอาจใช้กริยาแสดงการริต pǎa? หรือ ?úor ก็ได้ แต่มีข้อจำกัดคือ ถ้าใช้กริยาแสดงการริต pǎa? ประธานของ pǎa? ต้องมีการกเครื่องก่อการกระทำเท่านั้น ถ้าใช้กริยาแสดงการริต ?úor ประธานของ ?úor ต้องมีการกผู้ก่อการกระทำเท่านั้น

ถ้าพิจารณาตามการวิเคราะห์ประโยคการริตในบทที่ 4 จะเห็นว่า ถ้าต้องการจะทำประโยคที่ต้องการให้มีความหมายเป็นการริตจะมีวิธีการ 2 วิธีการ คือ

5.1 วิธีการเติมหน้าศัพท์ เช่น /pǎ-/ , /tǎ-/ , /khǎ-/ และ /kǎ-/

5.2 วิธีการทางวากยสัมพันธ์ คือ การเติมกริยาแสดงการริต pǎa? "ทำ" หรือ ?úor "ให้"

5.1 วิธีการเติมหน้าศัพท์

หน่วยหน้าศัพท์ที่แสดงความหมายการริตในภาษาญ้อกรนี้ เมื่อพิจารณาการปรากฏของหน่วยหน้าศัพท์เหล่านี้ตาม เงื่อนไขทางหน่วยคำ (morphological condition) แล้ว อาจจัดให้หน่วยหน้าศัพท์เหล่านั้น เป็นหน่วยหน้าศัพท์ย่อยของหน่วยหน้าศัพท์เดียวกันคือ {Pǎ-} หน่วยหน้าศัพท์ย่อยที่กล่าวข้างต้น คือ /pǎ-/ ¹ /tǎ-/ ∞ /khǎ-/ ∞ /kǎ-/ มีเงื่อนไขการ

¹ เครื่องหมาย ∞ จะบอกหน่วยคำย่อย (alternative form) ของหน่วยคำเดียวกัน

ปรากฏอัน เป็น เจื่อนไขทางหน่วยคำดังต่อไปนี้

- /pe-/ - ปรากฏเฉพาะหน้าหน่วยคำ d'ien "ติด"
 cú? "จ, อยู่กัน เป็นจำนวนมาก"
 tún "ขึ้น"
- /te-/ - ปรากฏเฉพาะหน้าหน่วยคำ páak "แตกเป็นชิ้น"
 kál "หัก"
- /khe-/ - ปรากฏเฉพาะหน้าหน่วยคำ lòog "มา"
- /ke-/ - ปรากฏหน้าหน่วยคำอื่น ๆ² เช่น táng "ตัน"
 thriəp "วัง"
 phiát "(ไฟ)ดับ"

ตัวอย่างเช่น :

ก. หน่วยหน้าศัพท์ /pe-/

ก.1 d'ien

ติด

กรรม

[+สภาพ
 + ___ สก]

pe'd'ien

ทำให้ติด (ไฟ)

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง
 +การิต
 + ___ กก
 + ___ สก
 +{Pe}-]

เช่น kemát d'ien

ไฟ ติด

สก

ไฟติด

ncíi? pe'd'ien kemát

น้อง ทำให้ติด ไฟ

กก สก

น้องติดไฟ

ก.2 cú?

จ

กรรม

[+สภาพ
 + ___ สก]

pe'cú?

ทำให้จ

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง
 +การิต]

+ ___ กก
+ ___ สก
+{Pə}-

เช่น khruh̄ ?วว? cú? dáak

ครุ นี้ จู น้ำ
สก สบ

ครุใบนี้จุน้ำ

ก.3 tún

ขึ้น

กรรม

+อาการ
+ ___ กก

wéj pecú? dín ?ววk mhmát

ฉัน ทำให้จู ดินขึ้น ใส่ ขึ้น
กก สก จม

ฉันบรรจุดินขึ้นใส่ในขึ้น

petún

ทำให้ขึ้น

กรรม

+อาการ-เปลี่ยนแปลง
+การิต
+ ___ กก
+ ___ สก
+{Pə}-

เช่น pówŋ tún léc kúr

พี่ชาย ขึ้น ถึง เขา
กก จม

พี่ชายขึ้นเขา

péep petún njóok

ปู่ ทำให้ขึ้น แร้ว
กก สก

ปู่แก่แล้ว

จากตัวอย่างข้างต้น กริยากรรมและกริยากรรมมีรูปคล้ายคลึงกัน แต่กริยากรรมมีหน่วยหน้าศัพท์ /pə-/ ซึ่งทำให้กริยามีความหมายการิตปรากฏเพิ่มเข้ามา กริยากรรมในตัวอย่างนี้เป็นกริยาแสดงสภาพ และกริยาแสดงอาการ กริยาทั้ง 2 ประเภทนี้เมื่อกลายมาเป็นกริยากรรมต้องการการกผู้ก่อการกระทำ และการกผู้ทรงหรือ เปลี่ยนสภาพให้ปรากฏร่วมด้วย

ข. หน่วยหน้าศัพท์ /tə-/

ข.1 kál

หัก

กรรม

+สภาพ
+ ___ สก

təkál

ทำให้หัก

กรรม

+อาการ-เปลี่ยนแปลง
+การิต
+ ___ กก
+ ___ สก
+{Pə}-

เช่น chúu? káI

ไม้ หัก

สภ

ไม้หัก

ข.2 páak

แตก

กรรม

[+เปลี่ยนแปลง]
[+ ___ สภ]เช่น thúuj páak

ขาม แตก

สภ

ขามแตก

wéj təkáI chúu?

ฉันททำให้หัก ไม้

กก

สภ

ฉันทหักไม้

təpáak

ทำให้แตก (ผลไม้หรือไม้)

กรรม

+อาการ-เปลี่ยนแปลง

+การิต

+ ___ กก

+ ___ สภ

+{Pə}-

mèe? təpáak chéc dúuŋ

แม่ ทำให้แตก ผล มะพร้าว

กก

สภ

แม่ผ่ามะพร้าว

จากตัวอย่างข้างต้น กริยากรรมและกริยาสกรรมมีรูปลักษณ์คล้ายคลึงกัน เพียงแต่กริยาสกรรมมีหน่วยหน้าศัพท์ /te-/ ซึ่งทำให้กริยามีความหมายการิตปรากฏเพิ่มเข้ามา นอกจากนี้กริยาสกรรมที่มีความสัมพันธ์กับกริยากรรมที่เป็นกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลง ยังต้องการการกผู้ก่อการกระทำปรากฏร่วมด้วย นอกเหนือจากการกผู้ทรงหรือเปลี่ยนสภาพ

ค. หน่วยหน้าศัพท์ /khə-/

lòoŋ

มา

กรรม

[+อาการ]
[+ ___ กก]khəlòoŋ

ทำให้มา

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง]

+การิต

+ ___ กก

+ ___ สภ

+{Pə}-

เช่น gòk lòoŋ

เขา มา

กก

เขามา

péep khəlòoŋ príeŋ gòk

ปู่ ทำให้มา ควาย เขา

กก

สภ

ปู่พาควายของเขา

จากตัวอย่างในหน้า 56 กริยากรรมและกริยาสกรรมมีรูปคล้ายคลึงกัน เพียงแต่กริยา
สกรรมมีหน่วยหน้าศัพท์ /khe-/ ซึ่งทำให้กริยามีความหมายการติดปรากฏ เพิ่ม เข้ามา กริยาสกรรม
ที่แปรมาจากกริยากรรมที่เป็นกริยาแสดงอาการต้องการการการกผู้ทรงหรือ เปลี่ยนสภาพปรากฏ เพิ่มด้วย

ง. หน่วยหน้าศัพท์ /kə-/

ง.1 ták

ตัน

กรรม

[+สภาพ
+ ____ สก]

katán

ทำให้ตัน

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง
+การติด
+ ____ กก
+ ____ สก
+{Pə}-]

เช่น chrúg ták

รูก ตัน

สก

รูกตัน

chəmím katán chrúg

ป้า ทำให้ตัน รูก

กก

สก

ป้าตุรูก

ง.2 thriəp

ริง

กรรม

[+อาการ
+ ____ กก]

kəthriəp

ทำให้ริง

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง
+การติด
+ ____ กก
+ ____ สก
+{Pə}-]

เช่น kuənkuən thriəp

เด็ก ริง

กก

เด็กริง

póvəg kəthriəp khliíc

พี่ชาย ทำให้ริง หมู

กก

สก

พี่ชายทำให้หมูริง

ง.3 bnúl

เมา

กรรม

[+เปลี่ยนแปลง
+ ____ มป]

kəbúnl

ทำให้เมา

กรรม

[+อาการ-เปลี่ยนแปลง
+การติด]

+ ___ กก
+ ___ สภ
+{Pə}-

เช่น káa? búul
ปลา เมา
มป
ปลา เมา

wéj kabúul káa?
ฉัน ทำให้เมา ปลา
กก สภ
ฉัน เปื่อปลา (ด้วยยาพิษ)

จากตัวอย่างข้างต้น ทั้งกริยากรรมและกริยากรรมมีรูปคล้ายคลึงกัน แต่กริยากรรมมีหน่วยหน้าศัพท์ /kə-/ ซึ่งทำให้กริยามีความหมายการิตปรากฏเพิ่มเข้ามา นอกจากนี้กริยากรรมที่มีความสัมพันธ์กับกริยากรรมที่เป็นกริยาแสดงสภาพ หรือกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลง ยังต้องการการผู้ก่อการกระทำปรากฏร่วมด้วย นอกเหนือจากการผู้ทรงหรือเปลี่ยนสภาพ หรือการผู้มีประสบการณ์ ส่วนกริยากรรมที่เป็นกริยาแสดงอาการก็ต้องการการผู้ทรงหรือเปลี่ยนสภาพปรากฏร่วมด้วย นอกเหนือจากการผู้ก่อการกระทำ

เราสามารถแสดงความสัมพันธ์ของกริยากรรมและกริยากรรมการิตที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ด้วยกฎแปลงหมวดคำ (derivational rule) ดังนี้คือ

กริยา	→	หน่วยหน้าศัพท์ + กริยา
อกรรม +สภาพ +เปลี่ยนแปลง +อาการ + ___ สภ + ___ มป + ___ กก ±กฎแปลงหมวดคำ		สกรรม +อาการ-เปลี่ยนแปลง +การิต + ___ กก + ___ สภ +กริยาแปลงรูป +{Pə}-

กฎดังกล่าวข้างต้น อ่านได้ว่า กริยากรรมไม่ว่าจะเป็นกริยาแสดงสภาพ แสดงการเปลี่ยนแปลง แสดงอาการ จะแปลงหมวดเป็นกริยากรรมการิต ถ้ามีการใช้กฎแปลงหมวดคำการิตกฎนี้ แต่ถ้าไม่มีการใช้กฎแปลงหมวดคำนี้ กริยากรรมก็จะไม่แปลงหมวดเป็นกริยากรรมการิตดังกล่าวข้างต้น

เครื่องหมาย — → หมายความว่า แปลงหมวดคำเป็น และการแปลงหมวดคำนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ กล่าวคือ กฎนี้จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้

กริยาที่สามารถใช้กับกฎแปลงหมวดคำจะปรากฏในรายการคำศัพท์ (lexicon) โดยให้กริยาเหล่านี้มีอรรถลักษณะ ±การิต ปรากฏอยู่ด้วย ถ้าเลือก +การิต ในรายการคำศัพท์ กฎการแปลงหมวดคำข้างบนนี้ก็จะใช้ได้ และจะทำให้เกิดกริยากรรมการิต และมีการเติมหน่วยหน้าศัพท์ ถ้าเลือก -การิต ในรายการคำศัพท์ก็ไม่สามารถใช้กฎแปลงหมวดคำได้ และกริยาก็จะปรากฏเป็นกริยาอกรรม

เมื่อพิจารณาการปรากฏของหน่วยหน้าศัพท์แต่ละประเภทจากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า หน่วยหน้าศัพท์ที่มีการใช้มากคือ หน่วยหน้าศัพท์ /kə-/ ส่วนหน่วยหน้าศัพท์ /khə-/ มีที่ใช้้น้อยมาก

เนื่องจากหน่วยหน้าศัพท์ เหล่านี้มีการปรากฏแบบมีเงื่อนไขทางหน่วยคำ ผู้พูดหรือผู้ที่ศึกษาภาษานี้จำเป็นต้องจำว่าหน่วยหน้าศัพท์ใดเกิดกับกริยาใดได้บ้าง ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า วิธีการทำ-เป็นการิตโดยการเติมหน่วยหน้าศัพท์เป็นวิธีการไม่แพร่ขยาย (non-productive) กล่าวคือจำกัดการใช้อยู่เฉพาะกับกริยากลุ่มหนึ่งเท่านั้น และเนื่องจากหน่วยหน้าศัพท์เหล่านี้เป็นส่วนที่ไม่ได้รับรางวัลเสียงหนัก และภาษานี้ไม่มีตัวเขียน ดังนั้นโอกาสที่จะมีการสับสนในการใช้หน่วยหน้าศัพท์เหล่านี้ในหมู่นักเรียนหลังที่ไม่ค่อยได้ใช้ภาษานี้หรือคนแก่ที่มีความจำไม่ค่อยดีจึงมีมาก เช่น /kəphùəj/ พวกคนรุ่นหลังหรือคนแก่มา ๆ ก็ใช้ว่า /kəphùəj/ และ /təphùəj/ ในความหมายเดียวกัน คือ "ถาง"

5.2 วิธีการทางวากยสัมพันธ์ คือ การเติมกริยาแสดงการิต páa? "ทำ" หรือ ?úəŋ "ให้" ลงหน้าประโยคที่ต้องการแสดงการิต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กริยาการิตเหล่านี้จะเป็นกริยาหลักในโครงสร้างประโยคการิต เช่น

ก. pìn páa? cháaŋ kəcét

เขา ทำ ไก่ ตาย

เขาทำให้ไก่ตาย

ข. péəŋ páa? jòvəŋ króot

ปู่ ทำ ยา โกรธ

ปู่ทำให้ยาโกรธ

ค. hǎj páa? namkhéŋ lajlaəj

แดด ทำ น้ำแข็ง ละลาย

แดดทำให้น้ำแข็งละลาย

ง. ròt páa? péen kədóot dáak
รถ ทำ ปู่ กระโดด น้ำ
รถทำให้ปู่กระโดดน้ำ

จ. króot páa? màam kəcét gín
โกรธ ทำ อา ข่า เขา
ความโกรธทำให้อาข่าเขา

ฉ. phàa? ?úor ncíi? thriəp
พ่อ ให้ น้อง ริ่ง
พ่อให้น้องริ่ง

ช. mèe? ?úor kúon kədáh ncíəm
แม่ ให้ ลูก ชู นก
แม่ให้ลูกชูนก

ซ. mèe? ?úor lùu? kráaj híi?
แม่ ให้ พี่สาว กวาด เรือน
แม่ให้พี่สาวกวาดบ้าน

ในการจะใช้ páa? หรือ ?úor หน้าประโยคที่ต้องการแสดงการริตนั้น จะต้องพิจารณาเรื่องต่อไปนี้คือ

1. กริยาของประโยคที่ต้องการทำ เป็นการริต
2. การกของประธานของ páa? และ?úor เอง

ถ้ากริยาของประโยคที่ต้องการแสดงการริตเป็นกริยาแสดงอาการ (ประโยค ค. ฉ. และซ.) หรือกริยาแสดงอาการและการเปลี่ยนแปลง (ประโยค จ. และช.) อาจทำเป็นการริตได้โดยใช้กริยาแสดงการริต páa? หรือ ?úor. ถ้าใช้กริยาแสดงการริต páa? แล้ว ประธานของ páa? จะมีการกเครื่องก่อกำกระทำ ส่วนการกของประธานของกริยาแสดงอาการหรือกริยาแสดงอาการและการเปลี่ยนแปลงซึ่งเดิมเคยมีการกเช่นไรก็ยังคงมีการกเช่น เมื่อทำเป็นการริตแล้ว กล่าวคือ ถ้าเดิมมีการกผู้ก่อกำกระทำ หรือการกผู้มีประสบการณ์ก็ยังคงมีการกเช่นนั้นอยู่

ถ้ากริยาของประโยคที่ต้องการแสดงการริตเป็นกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลง (ประโยค ก. ข. และ ค.) จะทำเป็นการริตได้โดยใช้กริยาแสดงการริต páa? และประธานของ páa? จะมีการกผู้ก่อกำกระทำ หรือการกเครื่องก่อกำกระทำ ก็ได้ ส่วนประธานของกริยาแสดงการเปลี่ยนแปลงซึ่งเดิมมีการกผู้ทรงหรือเปลี่ยนแปลงหรือการกผู้มีประสบการณ์ก็ยังคงมีการกเช่นเดิม เมื่อทำเป็นการริตแล้ว เราอาจทำตารางสรุปวิธีการทำเป็นการริตโดยใช้กริยาแสดงการริต páa? ได้ดังนี้

นาม ₁		กริยาหลัก	นาม ₂			?น้อร déh	กริยา				
กก	คก		สก	มป	กก		[+ป +_สก]	[+ป +_มป]	[+อ +_กก]	[+อ +_มป]	[+อป +_กก]
✓		péa?	✓	✓		(✓)	✓	✓			
	✓		✓	✓	✓	(✓)	✓	✓	✓		✓

ถ้ากริยาของประโยคที่ต้องการทำเป็นการริต เป็นการริตแสดงอาการ หรือกริยาแสดงอาการ และการเปลี่ยนแปลง ก็อาจทำเป็นการริตได้โดยใช้กริยาแสดงการริต ?น้อร ดังได้กล่าวมาแล้ว ถ้าใช้กริยาแสดงการริต ?น้อร ประธานของ ?น้อร จะมีการกผู้ก่อการกระทำเท่านั้น ส่วนประธานของกริยาทั้งสองประเภทดังกล่าวซึ่ง เคยมีการกผู้ก่อการกระทำ หรือการกผู้มีประสบการณ์ ก็ยังคงมีการก เช่น เดิม เราอาจทำตารางสรุปวิธีการทำ เป็นการริตโดยใช้กริยาแสดงการริต ?น้อร ได้ดังนี้

นาม ₁	กริยาหลัก	นาม ₂		กริยา		
		กก	มป	[+อ +_กก]	[+อ +_มป]	[+อป +_กก สก]
✓	?น้อร	✓	✓	✓	✓	✓

เราสามารถเขียนตารางสรุปวิธีการทำ เป็นการริตทั้งสองวิธีรวม เป็นตารางเดียวกันได้ เพื่อแสดงว่า ในการทำ เป็นการริตโดยใช้วิธีการทางวากยสัมพันธ์ ชนิดของกริยาในประโยคที่ต้องการทำ เป็นการริต และ การกของประธานของกริยาแสดงการริต มีความสัมพันธ์กันอย่างไร คือ

นาม ₁		กริยาหลัก	นาม ₂			?úor déh	กริยา				
กก	/ กก		สภ	/ มป	/ กก		[+ป +__สภ]	[+ป +__мп]	[+อ +__กก]	[+อ +__мп]	[+อป +__กก]
✓		páa?	✓	✓		✓	✓				
	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
✓		?úor		✓	✓				✓	✓	

นอกจากจะใช้กริยาการิต páa? หรือ ?úor แล้ว ยังอาจใช้กริยาวลี páa?__?úor déh ได้อีกด้วย ซึ่งมีวิธีการใช้เหมือนกริยาแสดงการิต páa?

เมื่อเปรียบเทียบวิธีการทำ เป็นการิตโดยการเติมหน่วยหน้าศัพท์หน้ากริยาหลักในประโยคไม่ซับซ้อน กับวิธีการทำ เป็นการิตโดยวิธีการทางวากยสัมพันธ์โดยการใช้กริยาแสดงการิต páa? หรือ ?úor หน้าประโยคที่ต้องการแสดงการิตทำให้เกิดประโยคการิตซึ่งเป็นประโยคซับซ้อนแล้ว จะเห็นได้ว่า วิธีการทั้งสองต่างก็ทำให้เกิดเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน และเหตุการณ์แรกก็เป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์ที่สองขึ้น อย่างไรก็ตามวิธีการทั้งสองต่างกันตรงที่ ประธานของกริยาการิตที่แสดงด้วยหน่วยหน้าศัพท์จะเป็นผู้กระทำกริยาให้เกิดเหตุการณ์ที่สองเอง แต่ประธานของกริยาแสดงการิต páa? หรือ?úor เป็นเพียงผู้ใช้ให้คนอื่นกระทำกริยาให้เกิดเหตุการณ์ที่สองขึ้น

นอกจากนี้วิธีการทั้งสองยังมีข้อแตกต่างกันอีกคือวิธีการเติมหน่วยหน้าศัพท์เป็นวิธีการที่จำกัดมากกว่า เพราะการปรากฏของหน่วยหน้าศัพท์ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขทางหน่วยคำ แต่วิธีการทางวากยสัมพันธ์ไม่มีข้อจำกัดในการใช้ ด้วยเหตุนี้คนรุ่นหลังจึงใช้วิธีการทางวากยสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการใช้วิธีเติมหน่วยหน้าศัพท์ เช่น ประโยคว่า wéj takáI chúu? "ฉันหักไม้" ก็จะมีการใช้ว่า wéj páa? chúu? káI "ฉันทำไม้หัก" ด้วยได้